

ИВАН Б. ПОПОВИЋ

САВРЕМЕНЕ ДНЕВНЕ МИГРАЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА ПРЕМА КРАЉЕВУ

Прилог познавању дневних кретања становништва западне Србије

У фундаменталне проблеме савремене географије насеља и сродних наука свакако се сврставају дневне миграције. Дневна кретања пре деоног становништва ка већим градовима СР Србије постојала су и раније, али у смањеном обиму и не на савременом нивоу.

У опсежним излагањима (Краљево и његово уже гравитационо подручје) трудољубљивог Д. Милановића (1973.) унеколико је третирано и тадашње (по попису 1971.) бројно кретање дневних миграната према Краљеву. Како притом нису разматране њихове различите структуре, обухватније образлагање савремених дневних миграција ка Краљеву је од изразитог научног интереса и са тог становишта.

К Р А Љ Е В О

Положај. — Краљево је у крајњем источном делу истоимене котлине, у међуречју Ибра и Западне Мораве. Претежни део насеља је под Грдичком косом (286 м), на левој обали Ибра, односно на темену његове „терасе високе 10—15 (203—208) метара, док су му ивични крајеви на различитим елементима рељефа” (1, 9).

Краљево је изграђено на укрштању уздужних долина Ибра и Груже са попречном западноморавском долином. Краљевачка општина заузима територију од 1530 км². Са том површином она је најпространија у оквиру Краљевачке међуопштинске регионалне заједнице (9570 км²) и захвата 12,04% површине тог региона, а само 2,73% од територије уже Србије. По најновијем попису становништва (1981.) она је имала 121 415 становника или „2,14% од свеукупног становништва уже Србије” (6, 9). У односу на становништво целог региона, у њој је, после крушевачке општине (16,81%), било највише (15,39%) становника. Од поменутог броја житеља у градском насељу их је 52 485 (43,23%), а у селима 68 920 или 56,77%. Да се овај однос није приметно изменио у последњих шест година, речито говори чињеница

што је, у 1975. години, „у урбаној средини било око 39,1% (43 401), а на сеоском подручју 60,9% (67 599) становника“ (7, 63) од ондашњих 111 000.

Из тога се види да је Краљево популационо највеће градско насеље за већи део западног Поморавља. Уз то, оно је главни друштвено-економски и културно-просветни центар региона према коме гравитира становништво суседних општина — Врњачке Бање, Чачка, Трстеника, Лучана, Ивањице, Кнића, Бруса и Александровца. Интензитет веза и односа у гравитационој сфери Краљева у већој мери је поспешен и његовом развијеном саобраћајном функцијом. Управо, положај града на укрштању западноморавске и ибарско-гружанске магистрале омогућава му чвршће и сталније гравитационе везе. Ово тим пре што се овим комуникацијама обавља и саобраћајна повезаност са удаљеним пределима уже Србије.

Друштвено-економски развој. — На месту садашњег Краљева постојало је средњовековно насеље. Заправо, у најстаријем (из 1476. године) сачуваном турском катарстарском попису Смедеревског санџака (2), Краљево се први пут помиње „као село Рудо Поље у нахији Маглич брвеничког кадилука“ (2, 3). И под даљом турском окупацијом ово насеље је постојало као једно од важнијих у пожешкој нахији, с тим што се, крајем XVI века, „звало једино Караповац“ (1, 35).

Нешто бржи развој Карановца био је у првој половини XVIII века, у време аустријске окупације. Иако је паљено и разарано, насеље се ипак изграђивало у турску касабу упрошћеног источно-балканског типа. Са укидањем турске управе (и променом имена у Краљево 1882. године) за варош је настао период нешто динамичнијег економског развоја. За време интезивног досељавања поглавито српског живља тадашњи облици привређивања „доживљавају“ структурне преображаје и уочљиви просперитет¹⁾ тако да је Краљево све до II светског рата предњачило у индустрији (1). Оно је тада важило и као саобраћајно чвориште и „управно-школско средиште“.

У годинама после II светског рата, под утицајима „социјалистичких друштвених односа у производњи и изван ње“ (4, 52), отпочиње свеукупни друштвено-економски напредак Краљева. Економски живот насеља тече неравномерном динамиком. И док је у административном периоду (1945—1950.) имало понајвише постепено привређивање, дотле је у наредном раздобљу започело са убрзанијим развојем производних снага и привреде уопште. Афирмација друштвеног самоуправљања и промене „економске усмерености и професионалне структуре“ (4, 52) довеле су до јачања привредне специјализације града. Њој је умногоме погодовала и плански спроведена индустријализација. Напредовање индустријске производње — не само са успешним обнављањем појединих постројења (Фабрика вагона), већ и са изградњом нових фабричких капацитета (Фабрика ватросталног материјала „Магнохром“, Дрвни комбинат „Јасен“ и др.) обогатило је привредни живот читаве краљевачке комуне, што је поспешило продор градског начина живота на селу.

У периоду од 1961—1971. године доходак ове општине се шест пута увећао (6,08) : у 1961. години је износио 158 милиона динара, а 1971. чак око 964 милиона динара. И даље се он умерено повећавао, па је осам година касније (1979.) „био само преко пет (5, 3' пута већи“ (6, 27). Приказано кретање народног доходака је поглавито остварено у задњих десетак година. Оно је настало модернизацијом и рационалним коришћењем „постојећих индустријских постројења и подизањем нових, углавном у области прехранбене и дрвно-прерађивачке индустрије“ (8, 9). За ову општину је карактеристично нагло повећање индустријске производње, што се најбоље види из „промене структуре њеног друштвеног производа“ (8, 5) у табели бр. 1.

ТАБЕЛА бр. 1. Друштвени производ по секторима привредних града у општини Краљево у 1965., 1974. и 1980. години (7)

Привредни сектори				
Година	ПРИМАРНИ	СЕКУНДАРНИ	ТЕРЦИЈАЛНИ	УКУПНО
	(рударство, пољопривреда и шумарство)	(индустрија, грађевинаство и производно занатство)	(саобраћај, услужно занат. и туризам са трговин. и угоститељ.)	
1964.	27,10	43,40	29,50	100,00%
1974.	17,75	54,05	37,20	100,00%
1980.	14,12	49,23	36,65	100,00%

Од свих врста привређивања једино индустрија показује сталан успон друштвеног производа. Та доминирајућа улога индустрије се исказује вредношћу његовог просечног годишњег пораста. Тако, док друге привредне гране бележе стопу раста друштвеног производа од око 5%, „индустрија је са скоро удвострученим (9%) просечним годишњим порастом“ (7, 68). Од индустријских организација града највећу економску важност имају Индустрија високоватросталног материјала „Магнохром“, Хемијска индустрија „Гоч“, Фабрика шинских возила, Металска индустрија „Метал“, Фабрика сточне хране, Графичка радна организација „Слово“, Радна организација за производњу и дистрибуцију електричне енергије „Краљево“ и др. Поред ове гране привреде у граду су у знатној мери заступљене и друге делатности као што су занатство, трговина, саобраћај, угоститељство и сл.

Са привредним развојем Краљева креће и његов демографски развој. Иако је бројни развој становништва био присутан и у ранијем насељу, ипак је он достигао скоро оптималне размере тек у социјалистичкој урбанизацији Краљева. Све већи индустријски развој града представља снажан импулс и подстицај миграције сеоског становништва (4, 54) у градску средину. Услед тога Краљево постаје изразито имиграционо подручје.

ТАБЕЛА бр. 2. — Кретање аутохтоног и досељеног становништва Краљева по попису из 1961., 1971. и 1981. године (1, 9)

Година пописа	С т а н о в н и ш т в о		
	аутохтоно	Имиграционо	Укупно
1961.	5818	14672	20490
1971.	8248	19591	27839
1981.	16711	35774	52485

У последња три пописа аутохтоног живља је било мање од третине градског становништва (28,39% — 1961., 29,63% — 1971. и 31,84% — 1981.), што показује да је тада у Краљеву било врло интензивно насељавање. И раније је досељавање било доста велико, као шир. 1948. године — 11 200 становника. У периоду од 1948—1981. године број становника града се увећавао сваке године у просеку за 1251,06 што представља индекс пораста становништва од 468,62. По томе се Краљево оправдано сврстава у групу наших градова са „највећим порастом (индекс преко 400) популација“ (10, 92).

ДНЕВНЕ РАДНЕ МИГРАЦИЈЕ КРАЉЕВАЧКЕ КОМУНЕ

Најснажнији функционални утицаји Краљева су на већем равнијем делу његове комуне, приметно слабији југоисточно, северозападно и јужно од града, дуж западноморавске удолине као и према њеном планиском простору, док су везе и односи са другим, ближим општинама западног Поморавља и Шумадије повремениог карактера. Та разноликост утицаја Краљева је последица различитих смерова дневних миграција, а ове су, поред осталог, „узроковане саобраћајним факторима“ (4, 54). Саобраћајни чиниоци снажно утичу на дневне миграције становништва између насеља не само у комуни Краљево, него и између ње и суседних општина.

Последње и из разлога што се, са најновијим пописом, нека насељена места краљевачке комуне третирају и као градска. Тако, осим Краљева, у општини се сматрају градским насељима и она „која су као таква утврђена на основу правних аката друштвено-политичких заједница“ (5, 6). Дакле, према правном критеријуму — само општинска места (табела бр. 3) „Матарушка Бања и Рибница“ (5, 3) проглашена су за насеља градског карактера (5). У вези са овим треба напоменути да се, од преосталих 90 насеља краљевачке комуне, могу издвојити Витановац и Ушће, али као тзв. тржишни центри, односно места ка којима, као и према Матарушкој Бањи и Рибници, дневно мигрира упослено становништво.

Посматрана у три последња пописа, у табели бр. 3, та дневна кретања становништва комуне су најразличитија. Она се од пописа до пописа мењају: у 1971. години су већа за 37,34% у односу на 1961.,

а мања за 56,12% у односу на 1981. Ову променљивост запосленог становништва нису пратиле његове дневне миграције. Наиме, по првонапоменутом попису (1961.) било је чак за 106,41% мање дневних миграната према истим из следећег (1971.) пописа, док их је за свега 8,27% било више у последњем (1981.) него у претходном попису. Однос упослених миграната настањених у месту рада и оних који станују ван њега је врло променљив. Тако, у раздобљу од 1961—1981. године скоро сваки трећи (32,28—33,75%) запослени становник општине је био у радном односу изван места сталног пребивања. Супротно томе, средином овог периода (1971.) на територији краљевачке општине је било „21490 запослених особа од којих је 48,7% радило ван насеља у коме станују“ (1, 87), што значи да је приближно сваки други упослени житељ комуне дневно путовао до радног места. Наведене промене у дневном кретању активног становништва су фундаментална одлика запосленог становништва краљевачке општине у поменутој две деценије.

ТАБЕЛА бр. 3 — Преглед дневних миграната по насељима општине Краљево према пописима од 1961., 1971. и 1981. године (1, 11)

НАСЕЉА	1961			1971			1981		
	Радници —			Радници —			Радници —		
	Станов-службеници			Станов-службеници			Станов-службеници		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 Адрани	1537	257	159	1709	314	265	1899	496	424
2 Бапско Поље	248	31	24	259	28	28	282	48	45
3 Баре	172	27	20	170	26	25	173	40	33
4 Бзовик	381	5	2	375	12	11	327	28	15
5 Богutowaц	1159	207	76	1006	216	123	891	237	153
6 Бојанићи	231	40	35	165	29	28	151	34	29
7 Борово	431	26	6	392	33	18	266	57	31
8 Брезна	422	38	18	263	37	24	195	32	14
9 Брезован	848	36	4	748	43	23	651	111	89
10 Бресник	590	19	5	446	8	5	370	29	22
11 Буковица	861	50	29	795	39	31	746	82	70
12 Витановац	1765	233	146	1872	286	226	1881	404	329
13 Витковац	1201	198	138	1165	179	142	1132	241	179
14 Врба	900	167	110	1004	203	179	1224	309	255
15 Врдила	1051	52	31	1063	66	54	1055	163	136
16 Врх	251	10	2	213	10	10	167	16	11
17 Гледић	1131	25	10	752	16	13	619	32	24
18 Годачица	1624	83	39	1474	94	63	1340	158	112
19 Гокчаница	331	42	33	286	34	34	236	49	48
20 Готовац	329	56	45	427	70	69	546	179	122
21 Грдица	637	159	4	1137	299	290	726	220	199
22 Дедевци	612	21	9	560	11	7	514	26	21
23 Долац	346	8	7	284	7	7	256	30	27
24 Драгосињици	873	85	67	803	119	109	809	156	140
25 Дражиниће	202	3	3	175	6	6	155	16	4
26 Дракчићи	574	56	34	585	67	64	620	132	109
27 Дрлупа	319	21	17	262	22	19	200	23	19
28 Ђаково	555	10	6	437	17	—	350	46	43
29 Заклопача	592	79	68	692	99	99	889	224	202

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
30	Закута	496	43	22	372	27	23	308	46	25
31	Замчање	203	40	30	138	21	21	90	18	13
32	Засад	178	6	4	165	6	3	151	23	12
33	Јарчујак	847	176	157	1328	294	278	709	187	174
34	Каменица	346	74	7	265	65	11	244	72	23
35	Камењани	387	50	38	340	39	39	322	56	47
36	Кованлук	460	96	83	1142	281	278	1589	491	446
73	Ковачи	711	158	121	1858	447	441	880	254	222
38	Конарево	1200	185	137	1961	383	347	2766	749	552
39	Крушевица	1411	229	182	1996	423	391	2714	729	639
40	Лађевици	1862	136	41	1681	124	78	1540	211	112
41	Лазац	1478	49	19	1349	45	31	1225	109	67
42	Лешево	492	28	19	447	19	19	457	49	42
43	Лозно	220	45	31	196	42	39	181	39	30
44	Лопатница	652	62	35	539	79	71	478	76	38
45	Маглич	239	14	3	180	9	9	135	26	18
46	Матаруге	482	57	31	454	44	43	369	75	59
47	Матарушка	915	246	97	1329	247	213	2132	665	423
48	Међуречје	178	18	9	165	26	20	140	33	26
49	Мељаница	210	29	5	201	28	28	171	36	34
50	Метикош	382	59	56	477	93	92	565	163	140
51	Милавчићи	609	79	70	533	74	72	534	100	95
52	Милаковац	839	57	45	760	82	78	700	118	98
53	Милиће	537	3	3	462	5	2	393	22	13
54	Милочај	1228	103	73	1191	126	122	1147	212	185
55	Мланча	646	11	—	517	9	1	432	23	9
56	Мрсаћ	1361	137	91	1410	182	173	1450	283	265
57	Мусина Река	332	31	29	244	41	41	365	63	60
58	Обрва	941	29	9	898	28	23	808	66	57
59	Опланићи	936	88	78	935	102	89	955	175	164
60	Орља Глава	571	4	1	421	5	3	276	14	13
61	Пекчаница	662	7	2	634	26	24	529	52	37
62	Петропоље	584	28	7	509	32	28	417	46	34
63	Печеног	880	139	93	714	106	94	608	129	112
64	Плана	252	24	22	190	23	23	116	24	19
65	Полумир	435	49	20	415	55	45	382	88	62
66	Поповићи	423	29	18	391	31	27	353	51	40
67	Предоле	466	29	17	387	32	13	294	58	23
68	Проговелица	904	109	78	940	142	139	964	217	198
69	Раваница	955	29	13	856	44	42	868	108	95
70	Ратина	1250	210	168	1780	331	315	2364	610	540
71	Р е к а	329	1	—	314	12	10	248	29	18
72	Рибница	4079	1188	997	8424	2474	2269	2345	714	14
73	Рочерићи	587	31	9	565	24	14	315	63	49
74	Рудно	595	15	1	571	30	5	437	60	11
75	Рудњак	780	55	22	623	58	56	487	98	86
76	Савово	819	5	—	577	9	3	438	24	15
77	Самаила	1963	172	91	1902	207	151	1905	322	254
78	Сибница	440	33	21	416	26	23	373	44	43
79	Сирча	1212	186	145	1435	290	271	1529	409	379
80	Станча	194	6	—	181	19	19	142	18	3
81	Стубал	1665	97	56	1581	92	81	1655	201	145
82	Тавник	1731	228	22	1637	101	66	1552	180	108
83	Талење	762	67	62	674	52	51	133	28	22
84	Тепече	172	11	10	163	4	4	533	89	71
85	Толишница	765	36	7	713	50	16	535	67	24
86	Трговиште	305	8	2	208	4	4	97	2	1
87	У ш њ е	1591	409	7	1598	386	44	1700	572	73

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
88 Цветке	1324	75	50	1208	91	81	1243	171	146
89 Церје	804	145	44	738	174	165	718	233	166
90 Чибуковац	717	140	85	2424	671	645	731	199	172
91 Чукојевац	1406	113	76	1377	133	120	1374	252	218
92 Шумарице	516	111	88	596	135	133	649	175	163
93 КРАЉЕВО	20490	7475	161	27839	9740	427	52485	19417	998
Општина Краљево	91579	15647	5067	106153	21490	10459	121415	33551	11325

Према наведеној табели било је 1961. године 12 насеља из којих је најмање 100 запослених дневно путовало до места рада. У 1971. њихов број се удвостручио (25), а у 1981. чак и утростручио (36). Таквим насељима су се сада прикључила мања и ближа (Шумарице, Дракчићи, Метикош, Готовац и Заклопача), као и нека удаљенија (Прогорелица, Лађевци, Цветке, Богутовац Тавник и Витковац) насеља. Насеља са преко 50 радника миграната било је 1961. године 18, 1981. године нешто више (48).

ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗМЕШТАЈ ДНЕВНИХ МИГРАНАТА

По сакупљеним, а необјављеним²⁾ подацима констатовано је да према Краљеву дневно путује 12654 миграната, и то 9981 радник и 2673 ученика и студената. То значи да у односу на ученике и студенте скоро четири пута (78,87%) више путује радна снага запослена у овом граду. Према њему ови дневни мигранти долазе из 92 сеоска места његове општине. Из табеле бр. 4 се види однос дневних миграната према броју насеља. Тако, до 50 дневних миграната даје 42 насеља; 51—100 даје 13; од 101—200 — 19; од 201 до 300 — 10; од 301 до 400 — 1; од 401 до 500 — 2 и преко 500 шест насеља. Дакле, просторни размештај дневних миграната по насељима (ск. 1.) јасно казује да из највећег броја (45,65%) села одлази до 50 дневних миграната. Иза њих су насеља (20,65%) у којима их је од 101 до 200, док 1/3 (33,70%) села има преко 200 дневних миграната.

ТАБЕЛА бр. 4 — Број радника — службеника и школске омладине по насељима комуне који су дневно путовали према Краљеву у 1981. години (11, 12)

НАСЕЉЕ	Радници Ученици			НАСЕЉЕ	Радници Ученици		
	службен.	студенти	Укупно		службен.	студенти	Укупно
1	2	3	4	5	6	7	8
Адрани	418	48	466	Бапско Поље	35	9	44
Баре	33	4	37	Бзовик	5	3	8
Богутовац	139	27	166	Бојанићи	22	3	25
Горова	18	8	26	Брезна	10	4	14
Брезова	62	17	79	Бресник	12	7	19

1	2	3	4	5	6	7	8
Буковица	66	24	90	Витановац	316	62	378
Витковац	147	22	169	В р б а	217	32	249
Врдила	126	51	177	В р х	9	1	10
Гледић	23	8	31	Годачица	110	24	134
Гокчаница	29	13	42	Готовац	116	22	138
Грдица	129	—	129	Дедевци	18	8	26
Долац	24	8	32	Драгосињици	135	17	152
Дражиниће	1	5	6	Дракчићи	105	19	124
Дрлупа	19	2	23	Ђаково	25	8	33
Заклопача	175	31	206	Закута	11	1	12
Замчање	12	2	14	Засад	10	1	11
Јарчујак	171	51	222	Каменица	22	3	25
Камењани	48	8	56	Ковандук	432	83	515
Ковачи	212	37	249	Конарево	542	94	636
Крушевица	628	47	675	Лађевици	111	52	163
Лазац	59	31	90	Лешево	38	7	45
Лозно	25	6	31	Лопатница	26	14	40
Маглић	15	2	17	Матаруге	53	10	63
Матарушка							
Бања	420	81	501	Међуречје	19	5	24
Мељаница	33	2	35	Метикош	135	32	168
Милавчићи	88	13	101	Милаковац	75	19	94
Милићи	7	14	21	Милочај	180	46	226
Мланча	6	11	17	Мрсаћ	230	54	284
Мусина Река	55	10	65	Обрва	56	26	82
Опалнићи	161	45	206	Орља Глава	13	3	16
Пекчаница	32	17	49	Петропоље	30	9	39
Печеног	107	16	123	Плана	14	—	14
Полумир	57	5	62	Поповићи	40	9	49
Предоле	7	8	15	Прогорелица	194	31	225
Раваница	95	17	112	Ратина	506	89	595
Р е к а	8	5	13	Рибница	2	—	2
Рочевихи	43	26	69	Рудно	8	8	16
Рудњак	52	5	57	Савово	7	15	22
Самаила	218	62	280	Сибница	5	2	7
Сирча	372	72	444	Станча	3	5	8
Стубал	111	12	123	Тавник	92	43	135
Тадење	21	9	30	Тепече	45	16	61
Толишница	13	7	20	Трговиште	1	1	2
У ш ћ е	87	25	92	Цветке	142	34	176
Церје	151	13	164	Чибуковац	163	32	195
Чукојевац	205	43	248	Шумарице	159	20	179
КРАЉЕВО	673	719	1392*)	ОПШТИНА КРАЉЕВО	9981	2673	12654

*) Наведени дневни мигранти су махом стално настањени у новопо-
дигнутим деловима града, уметнутим између донедавно изразито урбаних по-
дручја у најнепосреднијој близини Коаљева. Из тих подручја се свакодневно
путује (чак и по 4.0 км) до краљевачких радних места, па се ти упослени
обично и не рачунају у дневне мигранте.

Према истраживањима Д. Милановића (1973.) о постојећим гра-
витационим сферама Краљева, а узимајући у обзир њихово међусоб-
но разграничавање³⁾ на бази салашњег интензитета дневних миграци-
ја, утврдили смо да се на 25 км од града одваја ужа од шире грави-
тационе сфере, што је и уочљиво из следеће табеле:

ТАБЕЛА бр. 5 — Укупно кретање дневних миграната (радника — службеника и ученика — студената) по просторним зонама уже и општинског дела шире гравитационе сфере Краљева

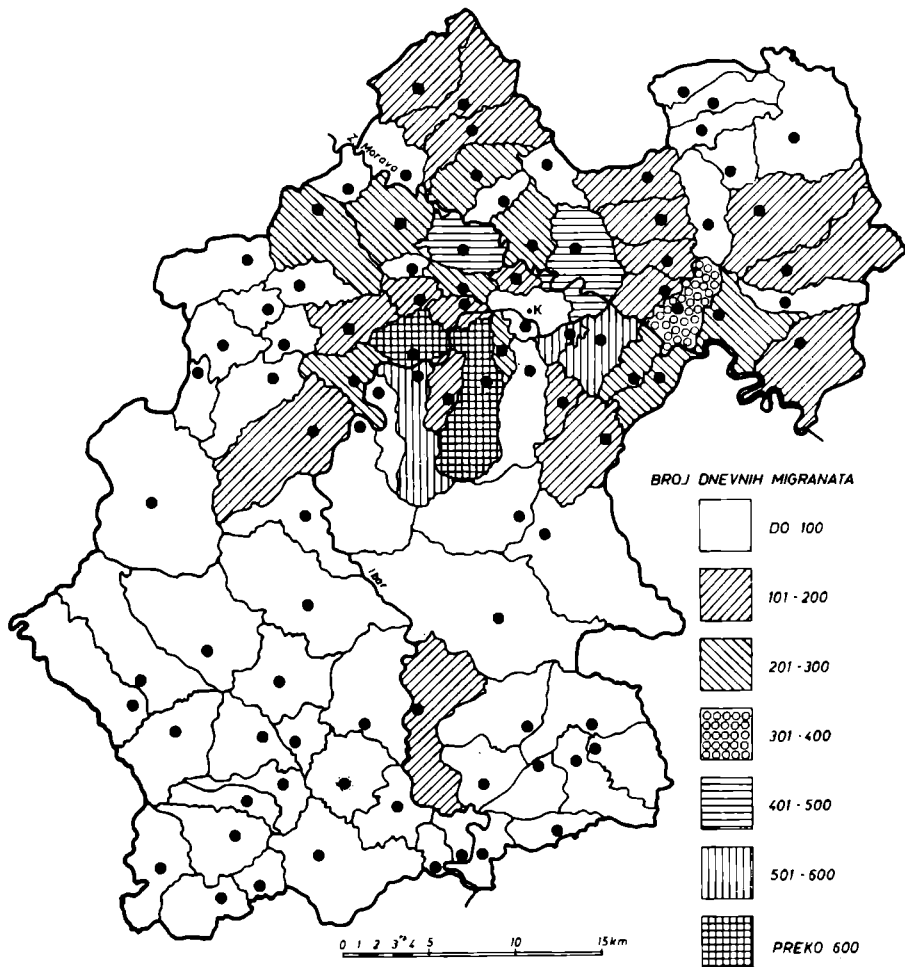
ПРОСТОРНЕ З О Н Е	РАСТОЈАЊЕ од града (у км)	БРОЈ НАСЕЉА	ДНЕВНИ МИГРАНТИ	
			Број	%
П р в а	до 5	10*)	2897	22,89
Д р у г а	од 5 до 10	15	3557	28,11
Т р е ћ а	од 10 до 15	11	2116	16,72
Ч е т в р т а	од 15 до 20	18	1449	11,45
П е т а	од 20 до 25	7	253	1,99
Ш е с т а	преко 25	32	2382	18,82
Ужа и део шире гравитационе сфере краљев. комуне	од 0 до 25 д од 25 до 55—65	93	12654	100,00

*) У овај број насеља је сврстано и Краљево, пошто припада првој просторној зони. Схватљиво је да ово урбано средиште комуне није посматрано као „дистрибутер“ дневних миграната, већ као градски центар према коме су усредсређене дневне миграционе струје из свих насеља истоимене општине.

Прва просторна зона захвата растојање до 5 км од Краљева. Она даје нешто више од 1/5 (2897 или 22,89%) дневних миграната настањених у девет насеља. Из ове приградске зоне по броју миграната према Краљеву посебно се истичу: Крушевица (675), Кованлук (515), Адрани (466), Сирча (444) и Ковачи (249). Претходним проучавањима (Д. Милановић, 1973.) је утврђено да је највише (54,20%) дневних миграната¹) стално настањено у 14 приградских места. Њих је више од броја села прве просторне зоне, јер их чине и насеља (Конарево, Матаруге, Прогорелица и Матарушка Бања), која су на већем удаљењу од 5 км од Краљева.

Насеља на удаљености од 5 до 10 км представљају другу просторну зону. Према граду дневно путује 1/4 (3557 или 28,11%) миграната из 15 насеља овог просторног круга, што је, уједно, и њихово највеће учешће у односу на остале просторне зоне. Иако су у већини ових места упадљиве разлике у броју миграната, ипак по броју миграната предњаче: Конарево (636), Ратина (595) и Матарушка Бања (501). Она нису сасвим радијална у односу на град, јер им је груписање (3, 5 и 6 насеља) раздвојено на местима где се преклапају линије спољне омеђености прве са другом просторном зоном. Насупрот томе, кроз њене друге делове пружају се долине Ибра и Западне Мораве као окоснице дневних струјања ка Краљеву.

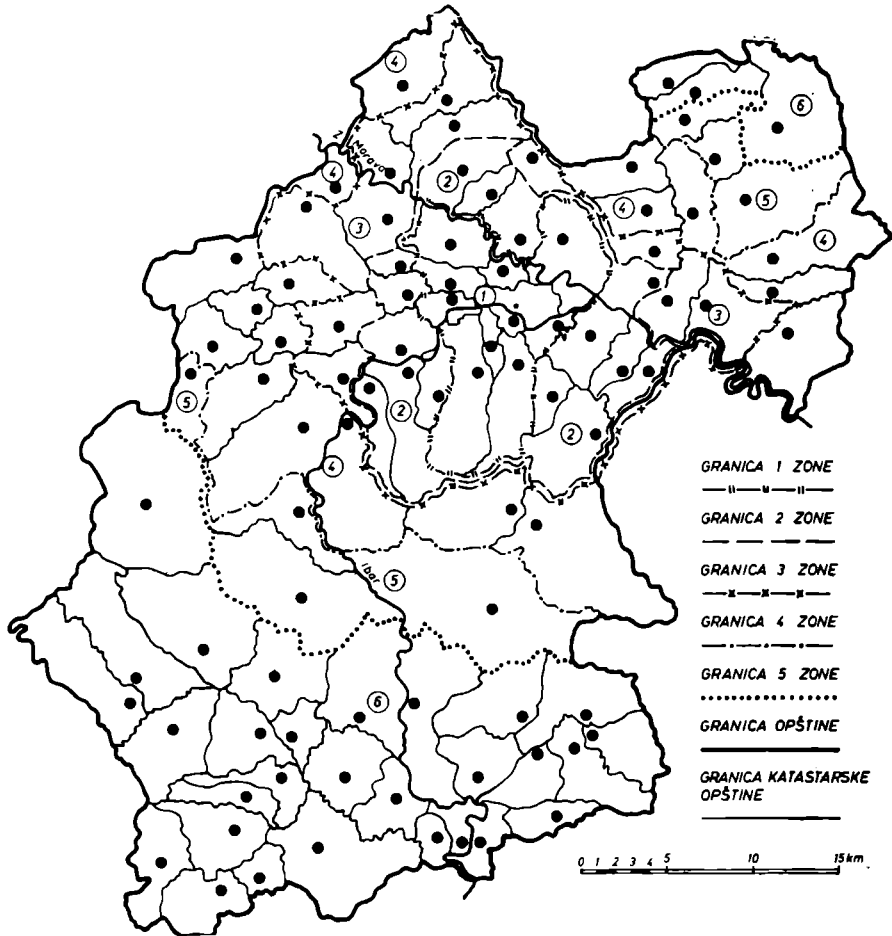
Унутар треће зоне од 10 до 15 км, смештен је нешто мањи број (11) насеља, са 2116 или 16,72% дневних миграната. Само су три насеља источно од града, док су сва остала северозападно од њега. Осим Витановца (378) ту су и још Мрсаћ и Самаила, која над осталима доминирају у броју дневних миграната (284 односно 280).

Ск. 1 — Просторна дистрибуција укупног броја дневних миграната према Краљеву.

Интересантно је навести да је у овој зони и село Трговиште са најмањим бројем (2) миграната у Краљевачкој општини. Из зоне 15 до 20 км са 18 насеља, дневно путује према граду 1449 или 11,45% миграната. Број дневних миграната из тих насеља је неуједначен што зависи од њиховог географског положаја и саобраћајне повезаности. Управо, северно од Западне Мораве насеља су по ободу истоимене котлине и као таква су саобраћајно приступачнија: насеља јужније од ње су планинског карактера, па су мање саобраћајно доступнија. Тако су мање „кадра да лиферују“ радну снагу према овом привредно-управном средишту краљевачке комуне.

Зону од 20 до 25 км чине 7 насеља која дају 253 или 1,99% дневних миграната. Њима се највише одликује Годачица (134), пошто их сва преостала имају испод 39. Ова места се налазе само североисточно (3) и јужно (4) од града, што се најслабије одржава на интензитет дневних миграција ка њему.

Ск. 2. — Размештај дневних миграција (радника—службеника и ученика—студената) по просторним појасевима уже и (општинског дела) шире гравитационе сфере Краљева.

Са уже гравитационе сфере Краљева (ск. 2) потичу 81,18% свих дневних миграната који су „управљени“ ка центру ове комуне. Уколико је у питању поменуто учешће дневних миграција у суседним просторним зонама, може се говорити да само прва два територијална „круга“ дају нешто више од половине (51,00%) укупног броја дневних миграната према граду. Број дневних миграната се умањује у зависности од растојања до Краљева. Тако је уочено „да се број миграната смањује са повећањем растојања“ (3, 37) односно „да се са порастом уда-

љености смањује обим дневних миграција" (4,56). Међутим, овде не може бити речи и о смањењу броја насеља (по просторним зонама), јер је то везано за посебан склоп саобраћајних прилика и рељефа краљевачке комуне.

Шеста зона обухвата простор преко 25 км од Краљева. Она да је нешто мање од 1/5 (18,82%) или 2382 дневних миграната, који потичу из 32 насеља. Она су у знатној мери (29) планинског карактера, а само три су смештена у крајњем североисточном делу комуне. Уз то, треба напоменути да ова просторна зона представља део шире гравитационе сфере града која прелази територијални оквир општине. Она, наиме, делимично залази у територије врњачкобањске, чачанске, књишке, и трстеничке комуне.

ТАБЕЛА бр. 6 — Преглед насеља ванопштинског дела шире гравитационе сфере која дају дневне мигранте упослене у важнијим привредним организацијама Краљева (13)

Општина ВРЊАЧКА БАЊА			Општина ЧАЧАК		
НАСЕЉА	Дневни мигранти		НАСЕЉА	Дневни мигранти	
	1970.	1980.		1970.	1980.
1	2	3	1	2	3
Подунавци	63	69	Катрга	2	11
Вранешци	37	31	Мрчајевци	2	9
Отроци	1	4	Заблаћа	1	6
Грачац	13	18	Горичани	7	9
Ново Село	8	12	Мршинци*)	—	12
Липова	8	14	Слатина	11	19
Врњачка Бања	12	29	Кукићи*)	—	10
У к у п н о	142	177	У к у п н о	23	76
Општина КНИЋ			Општина ТРСТЕНИК		
1	2	3	1	2	3
Губеревац	17	19	Угљарево*)	—	14
Лесковац	2	10	Лозна*)	—	8
Белосавци*)	—	10	У к у п н о	—	22
Гружа	3	7			
У к у п н о	22	46			

*) Спроведеном анкетом Д. Милановића (1973.) „у пролеће 1970. године" (1, 119) установљено је да из ових села нико није био упослен у важнијим радним организацијама у Краљеву: „Магнохром", „Јасену", „Фабрици вагона" и „Слову". Приликом наших истраживања утврдили смо да и из ових насеља има миграната ка овом граду.

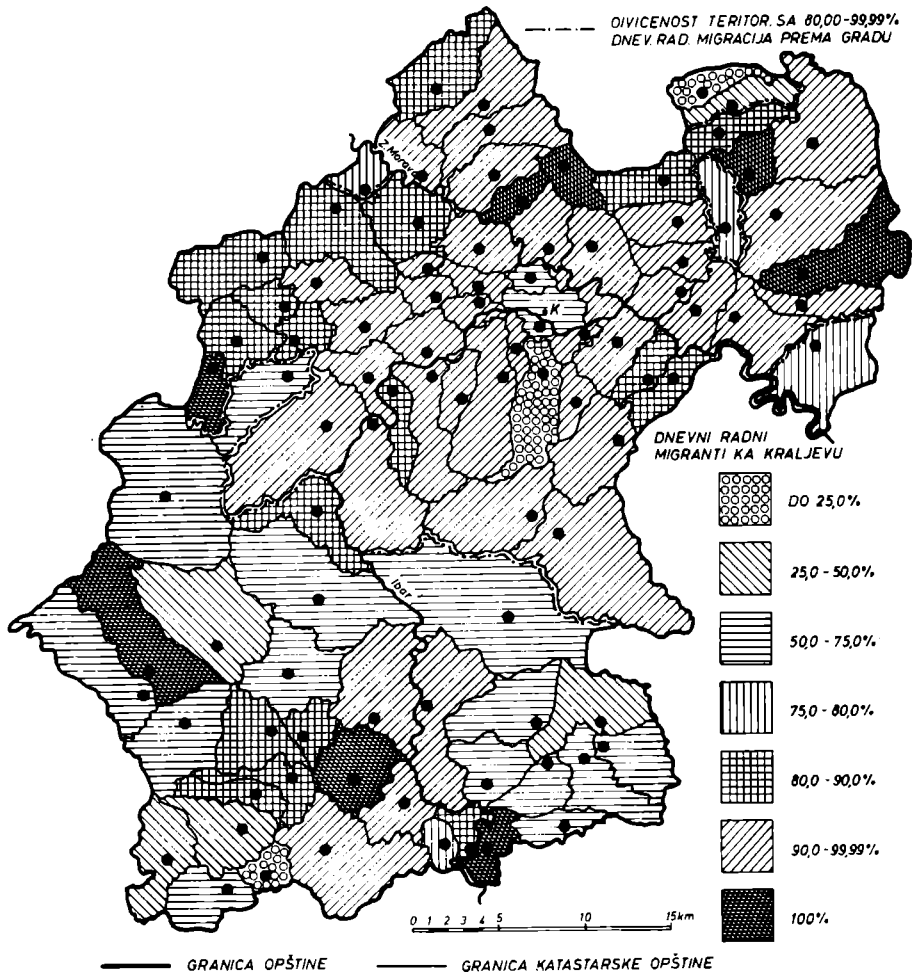
Према расположивим, а овде и наведеним подацима³⁾ о мигрирајућој радној снази и из тих општина, може се добити јаснија представа гравитационе сфере града изван матичне комуне. Из изложене табеле бр. 6 се види и оно становништво које због упослености у Краљеву путује из 20 насеља, смештених у четири суседне општине. То становништво је махом запослено у најважнијих привредних организацијама града: „Магнохром“, „Јасену“, Фабрици вагона и „Слову“. Остала привреда упошљава знатно мање радне снаге из насеља ван краљевачке општине. Овакво становништво чини незнатан број дневних радних миграната, јер ових 20 насеља углавном дају краљевачкој привреди свега 3,12% од укупних дневних радних миграната из уже и шире гравитационе сфере. Од њих 177 или 1,72% је из седам насеља Општине Врњачка Бања, 76 или 0,74% из 7 насеља Општине Чачак, 46 или 0,45% из четири места Општине Кнић, док их је једино 22 или 0,21% из два насеља Општине Трстеник.

Судећи по назначеном показатељу глобална оконтуреност шире гравитационе сфере града претежно се подудара са територијалним домањајем дневних радних миграција према Краљеву. У вези са овим је и чињеница да њена омеђеност није крута, што се нарочито односи на простор где постоје тзв. **прелазне зоне**. Њима се прикључују само она насеља у којима се, поред Краљева, осећају утицаји најпре Врњачке Бање, Чачка, Кнића и Трстеника, а потом и нешто Александровца и Крагујевца.

ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА ДНЕВНИХ МИГРАНАТА

Из претходних излагања се види да се дневно мигрирајуће становништво ка Краљеву и другим местима комуне исказује запосленим особљем (радници и службеници) и школском омладином (ученици средњих и студенти виших школа). Како је у тој врсти популације „путујућа“ школа омладина заступљена са нешто мање од 1/5 (19,09%), уочава се да је од ње веће учешће запослених за 61,72%. Због тог размера дневне радне миграције понајвише (71,31%) учествују у крупном дневном кретању становништва према граду, тако да он представља њихово најзначајније средиште у комуни. По томе је Краљево „још 1963. године било“ (1, 118), а и сада долази иза великих индустријских центара — Београда, Новог Сада, Ниша и Суботице. То значи да овај град поседује „врло развијену функцију радног центра“ (1, 118) за већину сеоских насеља у својој општини.

Учесталост (71,31%) дневних радних миграција комуне се увећава са третирањем 9,60% дневних миграната према насељима суседних комуна. Такве миграције у знатној мери (80,91%) одређују правце и интезитет свих дневних кретања, поглавито сеоског живља у Краљевачкој општини, пошто се састоје из двојаког мигрирања упосленог становништва њених насеља. У табели бр. 7 је изложено учешће дневних радних миграција ка Краљеву у односу на укупан број свих миграната, као и однос свих миграната према укупном становништву. Са овим показатељима не само да се употпуњава слика запослене радне снаге комуне ван сталног места боравка, већ се и сагледава део сеоског становништва на који град највероватније треба да рачуна у будућности.

Ск. 3 — Територијална распрострањеност дневних радних миграција према Краљеву и насељима у матичној и суседним општинама.

Као што је и графички приказано (ск. 3) највећи могући проценат дневних радних миграција имала је група од осам насеља, међу којима посебно предњаче Раваница (95) и Камењани (45). Ова као и насеља распоређена уз општинску границу (Баре — 33, Орља Глава — 13, Станча — 3 и Трговиште — 1), или недалеко од ње (Поповићи — 40 и Дрлупа — 19) — одликују се тиме што им сви дневни мигранти раде само у Краљеву.

Најбројнија (40) је група насеља са врло високим уделом (90,00—99,99%) „краљевачких“ дневних миграната у њиховим дневним радним миграцијама. Изузимајући четири (Церје, Полумир, Уше и Тадење), која се налазе у јужним просторима општине, око магистра-

лног пута и железничке пруге у долини Ибра, остала насеља су унаоколо Краљева у радијусу од 15—20 км.

ТАБЕЛА бр. 7 — Преглед дневних радних миграција према Краљеву и насељима у матичној и суседним*) општинама (9, 11)

1	Становништво свега**) 2	Радници и службеници		Однос миграната свега и ка Краљеву % 5	Однос становниш и миграна ка Краљеву % 6
		свега 3	путоју Број 4		
1 Адрани	1899	424	418	98,58	22,01
2 Бапско Поље	282	45	35	77,77	12,41
3 Баре	173	33	33	100,00	19,07
4 Бзовик	327	15	5	33,33	1,53
5 Богutowaц	891	153	139	90,84	15,60
6 Бојанићи	151	29	22	75,86	14,57
7 Борово	266	31	18	58,06	6,77
8 Брезна	195	14	10	71,42	5,19
9 Брезова	651	89	62	83,85	9,52
10 Бресник	370	22	12	54,54	3,24
11 Буковица	746	70	66	94,28	8,85
12 Витановац	1881	329	316	96,04	16,80
13 Витковац	1132	179	147	82,12	12,98
14 Врба	1224	255	217	85,09	17,13
15 Врдила	1055	136	126	92,64	11,94
16 Врх	167	11	9	81,81	5,38
17 Гледић	619	24	23	95,83	3,72
18 Годачица	1340	112	110	98,21	8,21
19 Гокчаница	236	48	29	60,41	12,29
20 Готовац	546	122	116	95,08	21,24
21 Грдица	726	199	129	64,82	17,77
22 Дедевци	514	21	18	85,71	3,50
23 Долац	256	27	24	88,88	9,37
24 Драгосињци	809	140	135	96,42	16,69
25 Дражинићи	155	4	1	25,00	0,64
26 Драгчићи	620	109	105	96,33	16,94
27 Друпа	200	19	19	100,00	9,50
28 Баково	350	43	25	58,13	7,14
29 Заклопача	889	202	175	86,63	19,68
30 Закута	308	25	11	44,00	3,57
31 Замчање	90	13	12	92,30	13,33
32 Засад	151	12	10	83,33	6,62
33 Јарчујак	709	174	171	98,27	24,11
34 Каменица	244	23	22	95,65	9,01
35 Камењани	322	48	48	100,00	14,91
36 Кованлук	1589	446	432	96,86	27,18
37 Ковачи	880	222	212	95,49	24,09
38 Конарево	2766	552	542	98,18	19,59
39 Крушевица	2714	639	628	98,27	23,17

*) Неодређен је правац гравитације у суседним општинама.

**) По најновијем попису у „свега” стално становништво обухваћено је стално становништво присутно и одсутно у месту становања током пописа.

1	2	3	4	5	6
40 Лађевци	1540	112	111	99,10	7,21
41 Лазац	1225	67	59	88,06	4,82
42 Лешево	457	42	38	90,47	8,32
43 Лозно	181	30	25	83,35	13,81
44 Лопатница	478	38	26	68,42	5,44
45 Маглић	135	18	15	83,33	11,11
46 Матаруге	369	59	53	89,83	14,36
47 Матарушка Бања	2132	423	420	99,29	19,69
48 Међуречје	140	26	19	73,07	13,57
49 Мељаница	171	34	33	97,05	19,29
50 Метикош	565	140	136	97,14	24,07
51 Милавчићи	534	95	98	92,63	16,48
52 Милаковац	700	98	75	76,53	10,71
53 Милиће	393	13	7	53,84	1,78
54 Милочај	1147	185	180	97,29	15,69
55 Мланча	432	9	6	66,66	1,38
56 Мрсач	1450	265	230	86,79	1,58
57 Мусина Река	365	60	55	91,66	15,06
58 Обрва	808	57	56	98,24	6,93
59 Опланићи	955	164	161	98,17	16,85
60 Орља Глава	276	13	13	100,00	4,71
61 Пекћаница	529	37	32	86,48	6,04
62 Петропоље	417	34	30	88,23	7,19
63 Пећеног	608	112	107	95,53	17,59
64 Плана	116	19	14	73,68	12,06
65 Полумир	382	62	57	91,93	14,92
66 Поповићи	353	40	40	100,00	11,33
67 Пределе	194	23	7	30,43	2,38
68 Прогорелица	964	198	194	97,97	20,12
69 Раваница	868	95	95	100,00	10,95
70 Ратина	2384	540	506	93,70	21,40
71 Река	248	18	8	44,44	3,22
72 Рибница	2345	14	2	14,28	0,08
73 Рочевићи	315	49	43	87,75	13,65
74 Рудно	437	11	8	72,72	1,83
75 Рудњак	487	86	52	60,46	10,67
76 Савово	438	15	7	46,66	1,59
77 Самајла	1905	254	218	85,82	11,44
78 Сибница	373	43	5	11,62	1,34
79 Сирча	1529	379	372	98,15	24,33
80 Станча	142	3	3	100,00	2,11
81 Стубал	1655	145	111	76,55	6,71
82 Тавник	1552	108	92	85,18	5,93
83 Тадење	133	22	21	95,45	15,79
84 Тепече	533	71	45	63,38	8,44
85 Толишница	535	24	13	54,16	2,43
86 Трговиште	97	1	1	100,00	1,03
87 Ушче	1700	73	67	91,78	3,94
88 Цветке	1243	146	142	97,26	11,42
89 Церје	718	166	151	90,96	21,03
90 Чибуковац	731	172	163	94,76	22,29
91 Чукојевац	1374	218	205	94,03	14,92
92 Шумарице	649	163	159	97,54	24,50
93 КРАЉЕВО	52485	998	673	67,43	1,28
Општина Краљево	121415	11325	9981	—	—

Доминирајући разлози за овакво изразито мигрирање радне снаге леже у претежно равничарско-брежуљкастом карактеру краљевачке околине, постојању погона индустријских и сличних радних организација у граду као и повољнијом саобраћајном повезаношћу са њима. У град махом одлазе „на рад“ сиромашнији пољопривредници да би подмирили потребе својих породица, чији су приходи од малих и неплодних парцела, недовољни. Пољопривредници планинских села су се у знатној мери преобратили у индустријско-пољопривредне раднике, тзв. „полутане“, због потребе да свакодневним радом код куће помогну онемоћалим укућанима у обављању замашнијих пољопривредних радова.

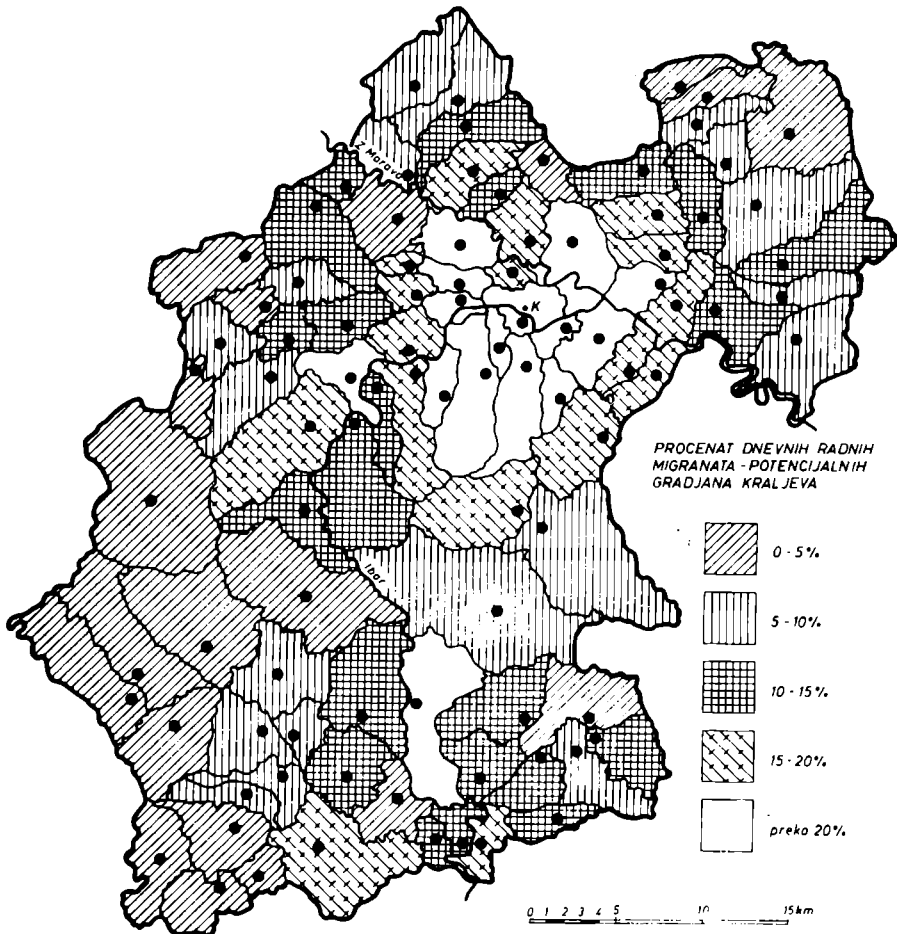
Осим поменутих, према теренском обавештењу, постоје и други узроци мигрирања радне снаге. Истичу се мале припадљености, преважно у редовима просте, физичке радне снаге. Услед тога она је „кадра“ да изнајмљује боравишта код приватних и друштвених власника у граду. Но, чак иако су им нешто већа примања, врло високе станарине су чешћи чинилац њиховом путовању до радних места у Краљеву. Након ових узрока наведени су и побољшани услови живота нарочито у насељима замашније урбанизације. Напокон је и тај разлог, да су дневни радни мигранти — у односу на запослене грађане Краљева — власници земље, куће и окућнице, што им и отежава учешће у расподели друштвених станова у граду.

Са претходним је разумљиво што се насељима у долинама Ибра и Западне Мораве и у дну и по ободу краљевачке котлине, „прикључују“ и 13 сеоских места која дају 80—90% „краљевачких“ дневних радних миграција. Овој групи насеља припадају још пет од којих су четири (Брезова — 89,85%, Долац — 88,88%, Засад — 83,33% и Врх — 81,81%) лоцирана подаље од саобраћајница у долини Ибра, а само једно (Лозно — 83,33%) је уз њих на југу општинске територије. Очигледно је да од целокупних дневних миграција радне снаге краљевачке комуне преко 80% (81,81—100,00%) одлази из 69,89% њених насеља идаље се усмерава ка Краљеву. Уколико се оваквим насељима придодају још четири (Бојанићи⁶⁾ — 75,86%, Милаковац — 76,53%, Стубал — 76,55% и Бапско Поље — 77,77%) долази се до закључка да близу 2/3 (74,19%) свих насељених места ове општине „усмеравају“ ка Краљеву преко 75,00% својих дневних радних миграција,

Међу преостала насеља — којих је у комуни 25,81% — највише (16) су она која бележе испод 75,00% (53,84—73,68%) дневних миграната ка граду од својих целокупних дневних миграција радника и чиновника. Овде је важно навести да су ова насељена места углавном у јужном планинском делу општине, где су, изузев три (Баково, Бресник и Рудњак), и изразитог пограничног карактера. Стога њихова радна снага гравитира и према суседним општинама. Најзначајнија је гравитациона моћ Врњачке Бање, Чачка, Трстеника и Кнића, нешто мање Александровца, Рашке и Ивањице, а најмање Рековца. Подручје града Краљева је важно емитивно средиште⁷⁾ дневних радних миграната не само према насељима матичне (67,43%) већ и суседних (32,57%) комуна. У ову категорију њених насељених места сврставају се и малобројна (8,6%) насеља која још више „одашиљу“ радних миграната како александровачкој (Предоле — 69,57%), Ивањичкој (Савово — 53,34%, Река — 55,56% и Бзовик — 66,6 и

рашкој (Драженићи — 75,00%) тако и књићкој (Закута — 56,00% и Сибница — 88,38%) општини.

Споменути део упосленог сеоског становништва у Краљеву, стекао је махом извесне друштвене предиспозиције за остваривање сталног пребивања у граду. Наиме, стални радни однос у урбаној средини и непосредније познавање бољих животних услова у њој изазвали су, и све више изазивају — тежњу миграната за потпуним напуштањем особито „забачених“ планинских села. Осим тога, временом се побољшава откуп индивидуалног пољопривредног земљишта чиме ће се остварити боље могућности да се у знатној мери увећају сеоска досељавања, углавном у приградским насељима Краљева. Ово зато што ће се на грађевинским парцелама и другим плацевима подизати куће мигрантима са мањим новчаним улагањем, понајчешће — како наводи Д. Милановић (1973.) — „само новцем од продатог имања у свом матичном селу“ (1, 85).

Ск. 4. — Однос стално настањеног становништва и дневних радних миграната према Краљеву

На другој страни, "дневно путујућа" радна снага Краљева је део становништва истоимене комуне, па је прилика да се сагледа релација укупног и дневно мигрирајућег становништва у њеним насељима. Колика је та релација најбоље се види из односа сеоских житеља и оних упослених у Краљеву, што је и изложено у графичком прилогу (ск. 4). У њему су приказане одређене правилности у размештају популација од којих се најпре и очекује да убудуће постану грађани Краљева. Тако, њих је најмање (од 0,64% — Драженићи до 4,82% — Лазаревац) у групи од 20 насеља, поглавито размештених у пограничним просторима краљевачке комуне. Ту су, на југозападу и западу од града, сконцентрисана 13 насеља, док их је само три на крајњем североистоку општинске територије. Сем тога, по једно насеље је уз северну (Трговиште — 1,03%), односно југоисточну (Пределе — 2,38%) границу комуне, а само два (Мрсаћ — 1,58% и Ушће — 3,94%) су удаљенија од ње.

Нешто више (од 5,38% — Врх до 9,57% — Брезова) потенцијалних житеља града налази се у истом броју сеоских насеља, претежно сврстаних у пет група. Једна је приметније удаљена, а остале су радијално од Краљева, на скоро уједначеном растојању. Интересантно је навести да се њихови сеоски атари поглавито наслањају на западну, северозападну и источну општинску границу. Међутим, за само једно сеоско место (Борово — 6,77%), које је осамљено у овој „групацији“ насеља — карактеристично је да се налази на крајњем југоистоку општинске територије.

Преко једне десетине (од 10,67% — Рудњак до 14,92% — Полумир, односно 14,92% — Чукојевац) дневних радних миграната који претендују „на грађане“ Краљева настањено је сада у 21 сеоско насеље, од којих 13 окружују град са свију страна, сем јужне и југоисточне. У том правцу, али много даље, смештена је група од осам сеоских насеља. И док су ова планинска села са обе стране комуникативне ибарске долине, дотле је првопоменута група (13) сеоских насеља у већој мери на нешто проходнијем терену комуне.

У знатно већој близини Краљева налази се и група од 15 сеоских насеља која је у разматраном погледу нешто већа од претходне. Управо, у сваком од тих насеља близу 1/5 (од 15,06% — Мусина Река, до 19,68% — Заклопача, односно 19,69% — Матарушка Бања) становништва представља могуће житеље града. У овој „групацији“ се сврставају и два насеља (Тадење — 15,79% и Баре — 19,07%) која су на југу комуне. Она су у ибарској долини, саобраћајно су добро повезана па су тиме поприлично приближена Краљеву. Разумљиво је стога што им град привлачи толики проценат становништва.

Из сеоских насеља комуне, чији се атари додирују или прожимају са урбаном средином, потиче највећи проценат становништва од којих се најреалније и очекује да буду грађани Краљева. Таквих је понајвише у Крушевици (23,17%), Метикошу (24,07%), Ковачима (24,09%), Јарчујку (24,11%), Сирчи (24,33%) и Шумарицама (24,50%). Док је у њима сваки четврти становник потенцијални житељ града, у приградском селу Кованлуку скоро сваки трећи (27,18%) може да буде будући становник града Краљева.

Изложени размештај разматраног типа становништва краљевачке комуне намеће констатацију да се исти по правилу увећава (до 27,18%) уколико се насеља приближавају граду. То значи да ће потенцијални грађани Краљева у мањем броју „потицати“ из насеља чије се локације више удаљују од урбане средине. На ове чињенице се мора рачунати нарочито код планирања просторних димензија нових урбаних средина Краљева.

Потпунији преглед структуралних обележја дневних миграција добија се са образлагањем и осталих важнијих структура мигрирајућег упосленог особља краљевачке привреде. По расположивим подацима из 1980. године, у привреди града Краљева се највећим бројем (36,6% односно 16,6%) запослених радника одликовала индустрија, просвета, здравство, култура, општинска управа и сл. Затим долази грађевинарство (13,8%), трговина (10,8%) и саобраћај и везе (9,8%), да би на крају била пољопривреда са рибарством са свега 1,0% упослених. Међутим, посматрајући дневне мигранте, како према упосленима по друштвеним делатностима, тако и у односу на укупне дневне радне миграције ка Краљеву, долази се до следећих резултата приказаних у табели бр. 8:

ТАБЕЛА бр. 8 — Структура радника—службеника дневних миграната по врстама делатности (15)

Друштвена делатност	ЗАПОСЛЕНИ РАДНИЦИ		ДНЕВНИ МИГРАНТИ	
	Број	%	Број	%
Индустрија	11807	36,6	4016	41,03
Пољопривреда и рибарство	335	1,0	14	0,14
Шумарство	508	1,6	148	1,50
Водопривреда	381	1,2	53	0,54
Грађевинарство	4458	13,8	1612	16,47
Саобраћај и везе	3170	9,8	347	3,55
Угоститељство и туризам	1094	3,4	579	5,92
Занатство	1145	3,5	415	4,24
Стамбено-комунална делатност	483	1,5	113	1,15
Трговина	3479	10,8	1491	15,33
Остале делатности	5417	16,6	998	10,19
У к у п н о	32277	100,0	9786	100,00

Тако, у краљевачкој индустрији је у 1980. години било 4016 дневних миграната, тј. 36,6% од запослених (11807) у индустрији, а 41,03% од свих регистрованих дневних радних миграната према Краљеву. Иза индустрије највише их је у грађевинарству (16,47%) и трговини (15,33%), што је и схватљиво ако се зна да се од сеоског становништва, још увек, понајвише регрутује проста, и јака, физичка радна снага на грађевинама и трговачким и сродним магацинима. Ово с разлогом што је у грађевинарству сваки трећи (36,16%) дневни мигрант, а у трговини скоро сваки други (42,85%). Међутим, у делатностима у којима треба показати већу стручност, рапидно се сма-

њује (од 5,92⁰/₀ — угоститељство и туризам, на 0,54⁰/₀—водопривреда) учешће дневних миграната (радника—службеника) према овом индустријском средишту.

ТАБЕЛА бр. 9 — Квалификациона структура радника—службеника дневних миграната према Краљеву

Школска спрема	Д Е В Н И М И Г Р А Н Т И Број	%
1. Магистратура	3	0,03
2. Висока	96	0,98
3. Виша	187	1,91
4. Средња	874	8,93
5. ВКВ	1023	10,45
6. КВ	1746	17,84
7. ПКВ	2032	20,76
8. НКВ	3825	39,08
У к у п н о	9725	100,00

Из табеле бр. 9 одмах пада у очи да је квалификациона структура дневних миграната изразито разноврсна. Најизразитије је учешће неквалификованих (39,08⁰/₀), полуквалификованих (20,76⁰/₀) и квалификованих (17,84⁰/₀) радника. То значи да код запосленог особља у граду највћи број дневних миграната чине радници (7603 или 77,69⁰/₀), а знатно мањи службеници и други чиновници (1897 или 19,38⁰/₀). Доминантност радника над службеницима у дневним миграцијама је због тога што су радници бројнији у свеукупном броју упослених, па су и са нижим личним приходима у изузетно тежем положају код решавања стамбеног питања у Краљеву.

Из овог увида у квалификациону структуру дневних радних миграција произилази да „учешће дневних миграната расте што су квалификације ниже, а опада што су квалификације веће“ (3, 41). То поткрепљује и чињеница да је међу дневним радним мигрантима незнатно (2,92⁰/₀) учешће високообразованог кадра краљевачке привреде. Њега су представљали запослени са вишом (1,91⁰/₀) и високом (0,98⁰/₀) стручном спремом, док их је са магистратуром дневно путовало свега 0,03⁰/₀.

У погледу територијалне учесталости мигрирајуће школске омадине — сагласно табели бр. 10 — постоји неуједначност студената (133 или 6,8⁰/₀) и ученика (1821 или 93,19⁰/₀) који дневно путују према Краљеву. Тако, у групи 12 насеља која дају по 21—30 ученика дневних миграната, највећа је (307) њихова учесталост. Затим следе две групе (17 односно 7) сеоских насеља, из којих се дистрибуира по 11—20, односно 31—40 ових дневних миграната, са њиховом учесталошћу 254, односно 253.

ТАБЕЛА бр. 10 — Размештај учесталости дневних миграната ученика средњих и студената виших школа према насељима краљевачке општине (12)

ДНЕВНИ МИГРАНТИ	Број насеља	Укупно днев. мигр. ученика	ДНЕВНИ МИГРАНТИ	Број насеља	Укупно днев. мигр. студената
—	4	—	—	46	—
до 10	39	216	1	16	16
11—20	17	254	2	9	18
21—30	12	307	3	9	27
31—40	7	253	4	4	16
41—50	4	176	5	2	10
51—60	3	162	6	2	12
61—70	1	62	7	2	14
71—80	3	223	9	1	9
преко 80	2	168	11	1	11
	92	1821		99	133

Од интереса је навести да је у најбронијој (39) групи насеља регистровано до 10 ученика дневних миграната, те је и њихова учесталост (216) одмах иза учесталости (223) ових миграната, који путују из три насеља (у скупу од 71—80). Треба рећи и то да само једно насеље усмерава ка граду 62 ученика дневна мигранта, док у четири насеља није евидентиран ни један ученик који је на школовању у Краљеву. Од њих су два (Плана и Закута) поприлично удаљена од града па је и разумљиво што немају овакве дневне мигранте. Међутим, у изразито приградским насељима Рибници и Грдици није забележен ни један дневни мигрант који је похађао средњу школу. Ово због тога што се „њихови школарци“ изјашњавали да су житељи Краљева, због њиховог урбаног стапања са неким деловима назначених приградских места.

Уколико је, пак, реч о студентима дневним мигрантима, може се рећи да чак 46 насеља не шаљу своју омладину на студије у Краљево. У неком складу са тим, најбројнија (16, 9 односно 9) су насеља која „емитују“ по врло мало (1, 2 односно 3) студента-путника према граду. Супротно томе, у Краљевачкој комуни су евидентирана само два (Конарево и Матарушка Бања) насеља из којих потичу 9 односно 11 студената дневних миграната. То је, уједно и највећи број оваквих миграната у насељима ове комуне. Оваква анализа студената дневних миграната ће бити потпунија уколико се назначи да по два насеља ове комуне дају 5, 6, односно 7 миграната у овој категорији школске омладине краљевачке општине.

Од укупно 11564 ученика (средњих и осмогодишњих школа) и студената (високошколске, једностепене факултетске наставе) који су били у Краљеву почетком школске 1980/81. године у свим његовим васпитно-образовним установама, њих 4223 или 36,51% су дневно путовали у град. Међу тим дневним мигрантима у највећем броју (1821 или 43,12%) је било ученика у школама средњег усмереног образовања и васпитавања.

ТАБЕЛА бр. 11 — Структурне одлике дневних миграната по степену образовања школске омладине — ученика и студената (12)

СТЕПЕН ОБРАЗОВАЊА	Д Н Е В Н И М И Г Р А Н Т И	
	Број	%
Факултетски	133	3,15
Средњи	1821	43,12
Основни	1451	34,35
Разни течајеви и курсеви	818	19,38
У к у п н о	4223	100,00

Високо изражено учешће средњошколских миграната у укупном броју путујуће школске омладине узроковано је не само реформом средњег школства него и интернатским капацитетима града. Наиме, према недавно спроведеној реформи средњошколског образовања ову врсту школа су уписивали сви заинтересовани без темељних проверавања знања и способности. Уз то, Краљево располаже, за сада, са скромним интернатским смештајем, те је изванредан број ученика приморан да путује дневно до школе. Томе иде у прилог чињеница што су у граду високе станарине, као и што су оближња села у доброј аутобуској вези са Краљевом.

После средњошколаца највише путују ученици основних школа. Од таквих ученика Краљева скоро сваки трећи (1451 или 34,35%) је дневни мигрант. Ову чињеницу не треба посебно доказивати уколико се зна да махом путују ученици виших разреда осмогодишњих школа, јер ових нема у школама њихових матичних села. То значи да није у потпуности решено питање „просторне организације основног школства“ (4, 57) у краљевачкој општини. Интересантно је навести да у овој категорији миграната скоро сваки пети (19,38%) похађа један од бројних краћих курсева или течајева у граду.

Најмањи број оваквих миграната представљен је студентима. Њих је 133 или 3,15% од укупног броја дневно путујуће школске омладине према Краљеву. Овај незнатни број студената дневних миграната је немичовна последица природе високошколског образовања (преполњена предавања, поподневне вежбе и разни семинари). С тим у вези је и чињеница да их је већина (691 или 83,86%) настањена^{а)} у Краљеву, без обзира да ли су у изнајмљеним или родитељским становима.

И поред претходних образлагања структурних обележја у обе категорије дневних миграната ка Краљеву, целовитија слика њихове структуре се добија тек са приказом основних одлика према полу, коришћењу саобраћајних средстава и утрошку времена на једносмерном путу од ложишта до града.

Из табеле бр. 12 се уочава да у укупној маси дневних миграната преовладавају мушкарци, јер на њих отпада 7753 или 66,04%. Остало чине ученице и раднице којих је скоро два пута мање (3987 или 33,96%). За овакав однос полова постоје разни разлози, али се испрва ипак истичу они који се односе на напорни дневни превоз представника женског пола од места боравка до места рада.

ТАБЕЛА бр. 12 — Полна структура укупног броја дневних миграција према Краљеву (7)

КАТЕГОРИЈА ДНЕВНИХ МИГРАНАТА	МУШКО		ЖЕНСКО	
	Број	%	Број	%
Радници и службеници	6722	68,7	3064	31,3
Ученици*) и студенти	1031	52,8	923	47,2

*) Овде је обрађиван само онај број ученика који се константно и најстабилније исказује.

И у погледу запосленог особља већина (6722 или 68,7%) дневних миграната су мушкарци. То указује на чињеницу да су дневни радни мигранти женског пола заступљени са 3064 или 31,3%. Главни узрок оваквој доминантности мушкараца је у обавезама „које удате жене имају у породици“ (3, 40). Притом се не искључују и утицаји традиционалног васпитања о искључивом женином привређивању у кући.

Међутим у категорији школске омладине знатно је повољнија ситуација у корист женских путника. Заправо, учешће ученица и студенкиња дневних миграната (у средњим и вишим школама) се повећало у односу на мигрирајуће раднице — службенице, али је и као такво (923 или 47,2%) мање од ученика и студената, јер њих има 1031 или 52,8%. Овим релацијама полова код путујуће школске омладине исказује се извесно превазилажење традиционалних норми и правила у погледу учешћа женске деце у образовању.

У структури миграната према начину доласка на посао или у школу уочава се — према табели бр. 13 — да доминирају они (5640 или 48,0%) који користе аутобуска средства јавног саобраћаја. Иза њих следе дневни мигранти (2102 или 17,9%) који се превозе бициклом и моторциклом (мопедом), што није најпогодније, али је много погодније него када би се пешачило. Пешице долазе на посао 892 или 7,6% дневних миграната. При том се код њих јавља замарање, а то се негативно одражава на радни учинак.

ТАБЕЛА бр. 13 — Структура дневних миграната према коришћењу саобраћајних средстава до Краљева (13, 16)

ДНЕВНИ МИГРАНТИ	Ауто-бус	Железница	Путн. аутом.	Пешице	бицикл. и моторцикл.	Ос-тало	Укупно
Запослено	4304	769	1450	851	1933	479	9786
особље	% 43,9	7,9	14,8	8,7	19,7	4,9	100,00
Ученици и	1336	344	—	41	169	60	1954
студенти	% 68,4	17,6	—	2,1	8,7	3,2	100,00
УКУПНО	5640	1113	1450	892	2102	544	11740
	% 48,0	9,5	12,3	7,6	17,9	4,6	100,00

Нешто већим учешћем (1113 или 9,5%) одликују се дневни мигранти који користе железницу као превозно средство. За изненађење је чињеница да се преко 1/10 (1450 или 12,3%) дневних миграната превози сопственим путничким возилом, што је, са друге стране, прилично позитивна појава у погледу друштвеног стандарда тих радника. Међутим, за упослено особље и ученике (студенте) заједничко је то да је аутобуски саобраћај⁹⁾ најмасовније (4304 или 43,6% односно 1336 или 68,4%) употребљаван у превозу до радног места односно школе. Радници претежније (1933 или 19,7%) користе бицикл и моторцикл у односу на ученике-студенте (169 или 8,7%). Ове категорије миграната су у истим релацијама и када је у питању пешачење до радног места или школе. Железнички саобраћај је у масовнијој употреби код ученика-студената (344 или 17,6%), него код радника-службеника (769 или 7,8%). Узроци оваквом коришћењу железнице од стране дневних радних миграната су у нередовном кретању возова као и знатно бољој организованости аутобуског превоза. Напокон, треба напоменути и то да једино запослени дневни мигранти користе путнички аутомобил у превозу до места рада, што је и разумљиво у погледу припадности ученика-студената.

ТАБЕЛА бр. 14 — Структура дневних миграната код запосленог особља по утрошку времена на једносмерном путу од домицила до Краљева (13, 16)

УДАЉЕ-НОСТ	време путовања	Ауто-бусом	Желез-ницом	Путн. аутом.	Пеши-це	Бицикл. и моторц.	Оста. лим	Укупно
До 8 км	15	2,3	1,9	26,1	40,7	100,00	8,6	
9—16	16—30	28,5	29,0	30,0	32,4	—	14,7	
17—24	31—45	23,0	27,0	21,4	17,9	—	19,0	
25—32	46—60	20,0	19,1	11,5	7,8	—	27,3	
33—40	61—75	6,5	13,0	8,0	1,2	—	24,2	
41—48	76—90	8,7	5,6	2,8	—	—	5,4	
пре 48	пре 90	11,0	4,4	—	—	—	—	
		100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	
До 8 км	15	99	15	377	787	851	41	2170
9—16	16—30	1226	223	438	626	—	70	2583
17—24	31—45	990	207	310	346	—	5	1948
25—32	46—60	861	143	167	151	—	131	1457
33—40	61—75	279	99	116	23	—	116	635
41—48	76—90	374	43	42	—	—	26	486
пре 48	пре 90	473	34	—	—	—	—	507
		4304	769	1450	1933	851	479	9766

Избор поменутих саобраћајних средстава одређен је квалитетом саобраћајне мреже и даљином путовања. Утрошено време на путовање се одражава на радну способност упослених дневних миграната. Отуда је, у табели бр. 14, приказана само структура дневних радних миграција према времену утрошеном на једносмерном путовању

од домицила до радног места. Из тог табеларног прегледа јасно се уочава да скоро сваки четврти запослени (2583 или 26,41%) проведе у путу 16 до 30 минута. После њих следе они упослени дневни мигранти (2170 или 22,17%) који проведу на путовању (пут до 8 км) до 15 минута, а након њих и такви (1948 или 19,90%) који су у путу (17—24 км) од 31 до 45 минута. Најмање учешће имају дневни радни мигранти (486 или 4,97%) који у кретању, преко 48 км, до радног места проведу и до сат и по времена.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Из свих претходних излагања резултирају следећи закључци. Врло развијена индустријализација Краљева и изразита саобраћајна повезаност овог градског насеља са његовим гравитационим зонама су превасходни чиниоци који узрокују појаву свакодневног кретања становништва према граду. Ка Краљеву сваког радног дана путује 12654 миграната. Од њих радника је 9981 (78,87%), а ученика средњих и студената виших школа је 2673 или 21,13%. Овакав обим и интензитет дневне покретљивости радне снаге и школске омладине из уже и шире гравитационе сфере Краљева према истоименом граду настао је услед његове привлачне моћи као и пратеће деаграризације руралног залеђа ове урбане средине.

Дневни мигранти полазе из 92 насеља краљевачке комуне и 20 насељених места која припадају територији четири суседне општине. Услед тога се територијални домет дневних миграција углавном поклапа са спољашном оконтуреношћу шире гравитационе сфере Краљева.

Пошто је индустрија обимом оствареног друштвеног производа у доминатном положају у односу на остале гране краљевачке привреде, разумљиво је што је већина (4016 или 41,03%) радника-службеника дневних миграната запослена у овој привредној грани. На другој страни, у структури мигрирајуће школске омладине, најизразитије је учешће (1821 или 43,12%) ученика средњег усмереног образовања, док је удео студената скоро незнатно, пошто износи 133 или 3,15%.

Од интереса је навести да на стално насељавање¹⁰) у граду претендује и до 27,18% упосленог становништва, настањеног нарочито у околним местима. То само по себи намеће додатне проблеме: обезбеђење станова у друштвеној својини и повећања грађевинског земљишта за подизање индивидуалних стамбених објеката. На решавање ове проблематике Краљево мора да рачуна приликом будућег просторног планирања урбане средине.

Напокон је и то да су код дневних радних миграција структурне назнаке врло разнолике особито у коришћењу саобраћајних средстава и утрошку времена на једносмерном путу од домицила до града. Но, и поред тога, аутобус је најмасовније средство јавног саобраћаја, јер се њиме реализује више од половине (51,5%) превоза миграната у путу до 24 км од Краљева.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. Драгољуб Милановић: **Краљево и његово уже гравитационо подручје**; Посебно издање, књ. 38 (стр. 9—266); Српско географско друштво; Београд; 1973.
2. Хазим Шабановић: **Из прошлости насеља Краљева и околине под турском влашћу**; Наша прошлост, бр. 1—2 (стр. 3—16); Историјски архив; Краљево; 1968.
3. Радован Бакић и Боривоје Димић: **Дневне миграције становништва према Урошевцу**; Гласник, св. LVIII, бр. 1 (стр. 35—47); Српско географско друштво; Београд; 1978.
4. Србољуб Стаменковић: **Дневне миграције становништва према Брању**; Гласник, св. LXI, бр. 2 (стр. 51—62); Српско географско друштво; Београд; 1981.
5. **Spisak gradskih naselja** (prema pravnom kriterijumu); Statistika stanovništva 1982.; Saopštenje, br. 161 (str. 1—6); Republički Zavod za statistiku; Beograd; 1982.
6. **Краљевачка међуопштинска регионална заједница — Општи подаци**; Међуопштинска регионална заједница Краљево. Статистички подаци (стр. 9—76); Републички завод за статистику. Одељење у Краљеву; Краљево; 1981.
7. **План друштвено-економског развоја општине Краљево за период 1976—1980. године**; Службени лист, Год. XII, бр. 4 (стр. 63—84); Скупштина општина Краљево; Краљево; 1977.
8. Група аутора: **Комуна Краљево, Посебно издање** (стр. 3—52); Радна организација „Економска политика“; Београд; 1977.
9. **Становништво по месту пописа и према категоријама присутности — Општина Краљево**; Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (Коначни резултати по насељима); Документациони материјал XIV — 4938 (стр. 8—15); Републички завод за статистику; Београд; 1982.
10. Владимир Бурић: **Динамика појаста популације и функцио-нално диференцирање југословенских градова**; Зборник радова, св. XII (стр. 85—96); Географски институт Природно-математичког факултета; Београд; 1965.
11. **Основни континенти становништва у земљи — Општина Краљево**; Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (Коначни резултати по насељима); Документациони материјал XIV — 4938 (стр. 96—103); Републички завод за статистику; Београд; 1982.
12. **Учесници средњих школа и студенти виших и високих школа у односу на места школовања и становања — Општина Краљево**; Попис становништва, домаћинства и станова 1981. (Коначни резултати по насељима); Документациони материјал XIV — 4938 (стр. 104—111); Републички завод за статистику; Београд; 1982.
13. **Zaposlenost u OOUR-ima industrije**; Informacija za radne organizacije; Rukovis (str. 1—3); Regionalna privredna komora u Kraljevu; Kraljevo; 1981.
14. Стојан Чекановић: **Регионални путевци у запању**; „Ибарске новости“, Гол. XXXV бр. 1514 (стр. 7); од 26. 08. 1982.; Радна организација „Ибарске Новости“; Краљево; 1982.
15. **Радници у друштвеном сектору по делатностима (Стање 30. 09. 1980.)**; Међуопштинска регионална заједница Краљево. Статистички подаци (стр. 9—76); Републички завод за статистику — Одељење у Краљеву; Краљево; 1981.
16. Група аутора: **Оцена развојних могућности привреде региона Краљево у периоду од 1976. до 1980.**; Документација — II део (стр. 5—166); Регионална привредна комора; Краљево; 1975.
17. Anonimni autor: **Raspored rada za vozno osoblje**; Radna organizacija „Autotransport“, OOUR „Putnički saobraćaj“; Kraljevo; 1980.

18. Група аутора: **Проблеми изградње, уређења и развоја градова и насеља градског карактера** — Анализа анкете (80.) Скупштина општина; Републички секретаријат за урбанизам и стамбено-комуналне делатности СР Србије и Завод за урбанизам и комуналну делатност Србије; Београд; 1980.

Посебне напомене: Осим наведених радова и извора унеколико смо нецитирано користили извесне теренске податке које су нам свесрдно пружили: **Никола Шошкић**, стручни сарадник ООУР-а за пројектовање и израду планова Комуналне радне организације „Комуна” и **Љубиша Ђошић**, руководилац ООУР-а „Приградски саобраћај” Радне организације „Аутотранспорт” Краљево. Аутор овим друговима и на овај начин најсрдачније захваљује.

1. Преображаји дотадашњих, деценијама уврежених, облика привређивања огледали су се најпре у подизању Фабрике вагона и авиона, а потом и у бољем „коришћењу сировинских извора области” (1,72), пошто су били грађени и многи ситнији полуиндустријски погони са пратећим постројењима.

2. Услед извесне техничке погрешке у **Документационом материјалу XIV 4938** (Општина Краљево) Републ. Завода за статистику, Табера 1—9 није публиковано у његовим издањима са коначним резултатима пописа (1981.) становништва.

3. Располагајући критеријумима (приближна друмска удаљеност сеоских насеља од града) за одређивање и међусобно разграничавање просторних зона, у опсегу уже гравитационе сфере Краљева, настојало се да се та тематика образложи и **унеколиком** складу са оквирима претходних истраживања дневних миграција становништва у СР Србији.

4. Ондашњим испитивањима **Д. Милановића** (1973.) обухваћени су само запослени дневни мигранти, без мигрирајућих ученика—студената. То значи да су (1971.) назначеним уделом (54,20%) биле обележене дневне радне миграције дистрибуиране из 14 приградских места. Из тих насеља Краљево је апсорбовало више дневних миграната него деценију доцније (51%) када су им збројени ученици—студенти који заједно са њима путују чак из 24 околних сеоских насеља.

5. Из оскудне и уз то једино доступне документације **Регионалне привредне коморе у Краљеву** било је могуће сагледавање ванопштинског дела шире гравитационе сфере града само у погледу дневних миграната који су стално упослени у „најозбиљнијим репрезентима краљевачке индустрије” (8,5) изван граница наше земље — „Магнохрому”, „Јасену”, Фабрици вагона и Графичкој орган. „Слову”. Од приличне ваљаности је то што су ове радне организације и раније биле (**Д. Милановић**, 1973.) предмет изучавања по питању дневних радних миграната према Краљеву, те је тако постигнута потпуна сагласност у мерилима за просторно одређивање ванопштинског дела шире гравитационе сфере.

6. Иако је село Бојанићи уз саму „најјужнију” границу комуне, ипак му је већина (75,86%) упослених са припадностима у Краљеву. Ово је махом услед тога што је сво село, од других заграничених насеља — много ближе граду посредством удвојене железничко-друмске комуникације у долини Ибра.

7. Целокупно урбано подручје Краљева различито се понаша као општинско средиште сакупљања и дистрибуције дневних радних миграција. И док се веће градско ткиво, састављено од дела града северно од Ибра и већ урбанизоване Грдице нарочито на истоименој коси — исказује као прилично емитивно (за град 67,43% односно Грдицу 64,82%) у погледу радног мигрирања становништва у матичној општини, докле се Рибница означава са малим (14,28%) дневним радним миграцијама ка Краљеву, особито због тога што се остали упослени (85,72%) изјашњавају као грађани Краљева.

8. Број најстањених студената у Краљеву је скоро дупло већи, јер га не чине само они (824) који у граду студирају (133 или 16,14% студената дневних миграната и 691 или 83,86% студената „градских житеља“), већ и оних „719 што су на студијама при Универзитету „Светозар Марковић“ у Крагујевцу“ (12,107), без обзира да ли су из града или из урбаних структура најближих насеља.

9. Д. Милановић (1973.) је забележио да је „Аутотранспорт“ отворио „25 редовних „општинских“ линија“ (1,157). Осам година касније (1980) ова радна организација је имала „32 аутобуске везе из Краљева“ (17,46), па скоро да нема села (у комуни) које није у таквој повезаности са њим.

10. У најновије време урбане садржаје Краљева означавају савремени агломерациони процеси. Интензивно је настањивање ивичних делова града, а оснивају се и сасвим нова насеља између урбане периферије и најближих приградских села. Услед таквог урбаног развоја Краљево се „од 1976. године убраја у градове са просечним (20,1—40,0 станов. ха) условним бруто густинама насељености“ (18,47).

Résumé

IVAN B. POPOVIĆ

LES MIGRATIONS JOURNALIÈRES CONTEMPORAINES DE LA POPULATION VERS LA VILLE DE KRALJEVO

Une contribution à la connaissance des mouvements journaliers de la population de la Serbie de l'Ouest

Kraljevo est une agglomération médiévale au passé très intéressant. Il s'est passé pas mal de temps avant que cette localité n'ait assumé une physionomie urbaine qu'elle a retenue jusqu'à la deuxième guerre mondiale. Dans la période d'après-guerre, sous l'influence directe des rapports bienfaisants socio-économiques socialistes dans la production et en dehors de celle-ci, a commencé, et continue à à s'effectuer, le développement entier urbain et économique de Kraljevo.

L'intensification des activités industrielle de l'économie accompagnait le progrès démographique renforcé de la ville et à cause de cela sa population a augmenté de 78,66% au cours de la période de trente ans de l'après-guerre. La concentration de la ville sur le renforcement de la production industrielle et la connexion assez développée de la ville par les différentes voies de communication avec les agglomérations situées dans la sphère plus étroite de gravitation ont influé sur l'apparition des mouvements journaliers de la population vers Kraljevo.

Dans la direction de Kraljevo, comme centre important de l'industrie de sa région, se mettent en route 12.654 migrants qui ont leur résidence permanente en dehors de l'endroit où se trouve leur poste de travail. Leur distribution se fait de 92 agglomérations de la commune de Kraljevo et de 20 localités appartenant administrativement aux quatre communes voisines, le nombre des migrants de ces dernières localités étant presque insignifiant (3,12%). Ce contingent total de migrant journaliers se divise en deux catégories fondamentales, à savoir: ouvriers-employés (9.981 ou 78,87%) et élèves des écoles secondaires et étudiants des écoles supérieures (2.673 ou 21,13%). La fréquence de mobilité journalière, non seulement

de la main-d'oeuvre, mais aussi de la jeunesse scolaire, surtout de la sphère plus étroite de gravitation de Kraljevo, est le plus souvent conditionnée par la puissance attractive de la ville et, parallèlement avec celle-ci, aussi par la désagrégation manifeste des milieux ruraux dans le cadre des territoires environnants et plus éloignés de la commune.

Quant à la distribution territoriale des migrants journaliers on met en relief qu'ils proviennent pour la plupart des villages voisins qui sont liés avec la ville par des lignes d'autocars et de chemin de fer plusieurs fois par jour. Dans la distribution spatiale des écoliers-étudiants prédominent aussi ceux (il y a même 80 par agglomération) qui ont une résidence permanente dans les villages autour de ce milieu urbain. Cependant, la portée globale, surtout des migrations journalières des ouvriers, coïncide en général avec la délimitation extérieure de la sphère plus vaste de gravitation de Kraljevo. En rapport avec cela, on a expliqué que même jusqu'à 27,18% de la population employée ayant leur domicile permanent aux agglomérations avoisinantes prétendent à ses contenus urbains. Ceci va „produire” des problèmes considérables (il faudrait assurer les parcelles pour la construction des maisons individuelles et des appartements dans la propriété sociale) que Kraljevo devra résoudre lors de la planification spatiale ultérieure des nouveaux contenus urbains.

Dans l'analyse des caractères structuraux des migrations journalières des ouvriers on a souligné que la majorité (4016 ou 41,03%) des ouvriers-employés travaillent dans l'industrie, puisque celle-ci, par le produit social réalisé (49,23% en 1980) est au-dessus des autres branches de l'économie de Kraljevo. Dans la structure de la jeunesse scolaire qui effectue les mouvements migratoires quotidiennement il prédomine la part des élèves des écoles secondaires (1821 ou 43,12%). Par contre, la part des étudiants des écoles supérieures est insignifiante, car elle monte à 133 ou 3,15% de jeunesse de la commune qui fait ses études dans cette ville.

L'examen ultérieur des caractères structuraux des ouvriers-migrants journaliers a montré que leur part la plus marquante (7603 ou 77,69%) est constituée de la main-d'oeuvre qualifiée, semi-qualifiée et non-qualifiée. Quant à la présence des sexes dans les migrations journalières globales on a observé une prédominance des hommes chez les ouvriers-employés (6.722 ou 68,7%) aussi bien que chez les élèves-étudiants (1031 ou 52,8%).

Finalement, on a fait ressortir que les déterminants structuraux des ouvriers migrants quotidiens sont hétérogènes. On a remarqué que, par la manière d'arriver au poste de travail ou à l'école, prédominent les migrants qui utilisent l'autocar comme moyen de transport (5.640 ou 48,0%). Mais du point de vue de temps dépensé pour le voyage à un sens, presque chaque quatrième migrant (25,83 ou 26,41%) passe en voyage (9-16 km) de 16 à 30 minutes. Par contre, il n'y a que 486 ou 4,97% d'ouvriers-migrants journaliers qui passent jusqu'à une heure et demie sur un trajet de plus de 48 km.